رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی
دورهٔ ۸، شمارهٔ ۳۱، زمستان ۱۳۹۹
ص ص : ۷۲– ۵۵

الگوی توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران

محمدحسین قربانی [*1]– حمیدرضا صفری جعفرلو[2]

۱. استادیار، پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی، تهران، ایران ۲. استادیار، دانشگاه جهرم، گروه علوم ورزشی، جهرم، ایران

(تاریخ دریافت : ۰۵/ ۰۲ /۱۳۹۹ ، تاریخ تصویب : ۰۳ / ۰۶/ ۱۳۹۹)

چکیده

هدف از تحقیق حاضر، تدوین الگوی توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران بود. این پژوهش از نوع مطالعات کیفی است که با استفاده از تکنیک نظریهٔ برخاسته از داده‌ها انجام گرفت. جامعهٔ پژوهش را تمامی نخبگانی که به‌نحوی در کارآفرینی و مشاغل ورزشی، دارای دانش، تجربه و سابقهٔ روشنی بودند، تشکیل می‌دادند که ۲۲ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری نظری و گلوله‌برفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بود که تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. در تحلیل یافته‌های تحقیق از شش مفهوم شرایط علی، پدیده‌محوری، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها، در قالب الگوی کدگذاری استراس و کوربن (۱۹۹۰) استفاده شد. در الگوی نهایی تحقیق که براساس کدگذاری و تحلیل داده‌ها شکل گرفت، عوامل علی (رشد صنعت ورزش، فرصت‌های ایجاد مشاغل و ضعف‌های عملکردی) موجب توجه به پدیده‌محوری که توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی است، می‌شود و راهبردهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی (حمایت برنامه‌ای و قانونی، توسعهٔ ساختاری، توسعهٔ دانش، توسعهٔ مالی، توسعهٔ تعاملات و توسعهٔ انگیزش کارآفرینی) با لحاظ عوامل مداخله‌گر (سیاسی، اقتصادی و مدیریتی) و زمینه‌های موجود (بسترها و زیرساخت‌های پشتیبان، ضعف در تفکر کارآفرینی و حمایت مدیریتی، نفوذ ناکافی ورزش در جامعه، حمایت اجتماعی، نیروی انسانی متخصص، قصد کارآفرینی و حمایت مالی) پیامدهای مثبتی (رشد اقتصادی، پایداری ورزش، ارتقای عملکرد ورزش، نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال و توسعهٔ اجتماعی-فرهنگی) را برای صنعت ورزش کشور در پی خواهد داشت. الگوی ارائه‌شده در این تحقیق به‌عنوان مبنایی برای اقدامات و برنامه‌های توسعهٔ مشاغل ورزشی و اشتغال‌زایی می‌تواند مورد استفادهٔ سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، کارشناسان و مدیران ورزشی قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی

اشتغال‌زایی، صنعت ورزش، کسب‌وکار ورزشی، مشاغل ورزشی.

[*] نویسنده مسئول : تلفن : ۰۹۱۲۸۱۱۸۹۸۴

Email: ghorbani.moho@gmail.com

مقدمه

یکی از معضلات مهم در کشورهای در حال توسعه، بحران بیکاری و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آن است؛ در این میان یکی از مهم‌ترین مواردی که می‌تواند به رشد سریع‌تر و مؤثرتر و حل معضلات موجود در این کشورها کمک کند، توسعهٔ اشتغال است (۷). در ایران نیز مقولهٔ بیکاری در سال‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی دولت‌ها مبدل شده است. تحولات جمعیتی کشور در زمینهٔ جمعیت فعال، روشنگر اهمیت توجه به سیاست‌های جدید ایجاد اشتغال‌زایی در کشور است، زیرا به‌دلیل انباشته شدن تعداد بیکاران از سال‌های قبل و محدودیت تولید شغل در کشور، اگر وضعیت اشتغال در کشور به همین روال ادامه یابد، احتمال دارد تا مدت‌ها این مسئله جزو چالش‌های اصلی دولت باشد (۱). وضعیت نگران‌کنندهٔ اشتغال در کشور و بالا رفتن شمار افراد جویای کار موجب شده که برنامه‌ریزان و متولیان امر به‌دنبال راهبردهایی برای رهایی از این وضعیت باشند (۴). در این زمینه باید تأکید کرد حوزهٔ ورزش، از جایگاه‌های مناسب و متنوع برای ایجاد اشتغال و تولید فرصت‌های شغلی و اقتصادی جدید است (۶).

امروزه، صنعت ورزش به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و دارای سریع‌ترین رشد در بین صنایع شناخته شده است. مطالعات نشان داده است که از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴، صنعت ورزش در دنیا هر ساله به‌طور متوسط ۷ درصد رشد داشته که این مقدار رشد از متوسط نرخ رشد اقتصادی در بسیاری از کشورها بیشتر است. بررسی‌های انجام‌گرفته بیانگر این است که صنعت ورزش در سال ۲۰۱۴، حدود ۷۰۰ میلیارد دلار درآمد داشته و حدود ۱ درصد از کل تولید ناخالص جهانی را به خود اختصاص داده است. این آمار و ارقام نشان از اهمیت رو به رشد صنعت ورزش دارد. شایان ذکر است که موفقیت‌های موجود، جز با کارآفرینی و نوآوری میسر نیست و در آینده نیز کارآفرینی به‌عنوان رکن اساسی موفقیت، صنعت ورزش هر کشور را به خود اختصاص خواهد داد و در صورت نیل به این مهم، صنعت ورزش از سهمی بزرگ در تولید ناخالص داخلی برخوردار خواهد بود (۱۲).

ورزش از طریق ایجاد تقاضا برای خدمات و کالاهای ورزشی و ایجاد جذابیت برای اجتماعات، زمینهٔ لازم را برای توسعهٔ اشتغال فراهم می‌کند و از طریق ایجاد کسب‌وکار ورزشی در تولید لوازم و تجهیزات ورزشی و ارائهٔ خدمات ورزشی و توسعهٔ کسب‌وکارهای ورزشی به توسعهٔ ورزش کمک می‌کند (۸). صنعت ورزش با توجه به ارائهٔ محصولات و خدمات مشترک با حیطه‌هایی مانند گردشگری، آموزش، سلامت، رسانه، فناوری اطلاعات، پوشاک و حمل‌ونقل آبستن توسعهٔ مشاغل بسیاری برای جامعه است (۲۹). ورزش و مشاغل ورزشی با توجه به پتانسیل بالای خود می‌تواند در جهت دستیابی به سیاست‌های اشتغال‌زایی و کاهش نرخ بیکاری ثمربخش باشد. تربیت بدنی و ورزش، با توجه به موقعیت فعلی آن در نزد مردم و اقبال عمومی به آن و همچنین گسترش گردشگری ورزشی و موقعیت‌های اوقات فراغت، در ایجاد اشتغال و در پی آن درآمدزایی، توان بالقوهٔ فراوانی دارد که برای بالفعل کردن آن نیازمند توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران، همچنین پژوهش‌ها و تحقیقات دقیق است (۳۰). امروزه در کشورهای پیشرفته، ارزش افزودهٔ صنعت ورزش، بخش چشمگیری از تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهد و نقش مهمی در ایجاد درآمد، اشتغال و کاهش بیکاری دارد (۱۸). افراد به ورزش، میل و رغبت زیادی دارند و این کشش به‌سوی ورزش، به صرف پول و زمان برای خدمات و کالاهای ورزشی منجر می‌شود. این موضوع بیانگر این نکتهٔ مهم است که ارزش‌های والایی وجود دارد که با ورزش مرتبط است و این، خود محرکی بزرگ برای کارآفرینی و

اشتغال‌زایی در این صنعت است (۳۰). کیم[1](۲۰۲۰) اعتقاد دارد ورزش از طریق ایجاد تقاضا برای خدمات و کالاهای ورزشی و ایجاد جذابیت برای اجتماعات، زمینهٔ لازم را برای توسعهٔ اشتغال فراهم می‌کند و به این ترتیب حجم زیادی از مشاغل در صنعت ورزش ایجاد می‌شود یا توسعه می‌یابد که به نوبهٔ خود، از یک سو موجب کاهش بیکاری و از سوی دیگر توسعهٔ اقتصادی کشور می‌شود (۲۲). ماهونی و هاوارد[2](۲۰۰۱) در مطالعهٔ خود به بررسی کسب‌وکارهای ورزشی در آمریکا پرداختند. آنها عنوان کردند به‌دلیل مشکلات متعدد از جمله افزایش رقابت، بدهی‌های سنگین و روابط ضعیف با مصرف‌کنندگان، متخصصان صنعت ورزش باید از استراتژی‌های خلاقانه برای ادامهٔ رشد استفاده کنند. برخی از این استراتژی‌ها عبارت‌اند از استفاده از تکنولوژی جدید، بهره‌برداری از رویدادهای و رقابت‌های ورزشی بزرگ، بهره‌برداری از بازارهای جدید، بهبود تلاش‌های هدفمند، تلاش برای اتصال مجدد با طرفداران سنتی/ مصرف‌کنندگان، استفاده از تأمین مالی خلاق، کاهش بیشتر بودجه و افزایش هم‌افزایی (۲۳). هاتچینسون[3] (۲۰۰۸) در مطالعهٔ خود به بررسی عوامل مؤثر بر اشتغال در حوزهٔ ورزش پرداخت و نشان داد که کسب مهارت و تجربه در دوره‌های کارورزی در یافتن شغل مناسب در ورزش مؤثر است و وجود این دوره‌ها را ضروری می‌داند (۱۹). نتایج پژوهش مینتن[4](۲۰۰۷) نشان داد ۳۷ درصد فارغ‌التحصیلان ورزشی در مشاغل ورزشی مشغول به کارند و اشتغال در مشاغل ورزشی تحت تأثیر تعامل بین ماهیت فارغ‌التحصیل، ماهیت کار و ماهیت کارفرماست (۲۵). یورواستیت[5](۲۰۱۷) نیز شاغلان بخش تربیت بدنی و ورزش در ۲۸ کشور عضو اتحادیهٔ اروپا را ۱/۶ میلیون نفر تخمین می‌زند که از بسیاری بخش‌های دیگر بیشتر بود (۱۵).

یکی از اساسی‌ترین اقدامات و پیش‌زمینه‌های ایجاد اشتغال در هر حوزه از جمله تربیت بدنی و ورزش می‌تواند ایجاد مدلی برای توسعهٔ مشاغل باشد. مدل‌های توسعهٔ مشاغل ابزاری مدیریتی برای گسترش استراتژی شغلی است که در عین حال به چگونگی ایجاد، ارائه و حفظ ارزش‌های شغلی نیز اشاره دارد. الگوهای مشاغل با توجه به پیشرفت‌ها و تحت تأثیر فضاهای متفاوت مانند فضاهای مجازی و اینترنت پیوسته در حال تغییر است و همواره نیاز به بررسی و تعدیل استراتژی‌ها در این زمینه وجود دارد (۳۰). در این زمینه مکنمارا[6] و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعهٔ خود اشاره می‌کنند که ایجاد ارزش برای مشتریان و بازده اقتصادی دو عامل مهم در مدل‌های توسعهٔ مشاغل در لیگ برتر فوتبال انگلیس هستند (۲۴). پاتاتاس[7] و همکاران (۲۰۲۰) نیز راه‌های توسعهٔ مسیرهای شغلی را برای ورزش‌های معلولان بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که تأمین و آموزش منابع انسانی با دانش خاصِ ورزش‌های معلولان می‌تواند به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار موردنظر باشد (۲۷). در برخی مطالعات نیز این مدل در قالب کسب‌وکارهای ورزشی ارائه شده است، برای مثال آورسا[8] و همکاران (۲۰۱۵) طی مطالعه‌ای کیفی، توسعهٔ فناوری و منابع انسانی را دو راهبرد اصلی برای توسعهٔ کسب‌وکار در مسابقات فرمول یک عنوان کردند (۱۳). گارسیافرناندز[9] و همکاران (۲۰۱۸) نیز پیاده‌سازی مدیریت کیفیت و منابع انسانی را راهبرد اصلی در توسعهٔ کسب‌وکارهای مربوط به باشگاه‌های خصوصی تناسب اندام در اسپانیا می‌دانند که البته در بخش‌های عمومی این راهبردها بیشتر بر کاهش

1 . Kim
2 . Mahony & Howard
3 . Hutchinson M.D.
4 . Minten S.R.
5 . Eurostat
6 . McNamara
7 . Patatas
8 . Aversa
9 . Garcia-Fernandez

هزینهٔ خدمات و توسعهٔ دانش متکی‌اند (۱۶). یکی از جامع‌ترین تحقیقات در حیطهٔ توسعهٔ مشاغل و کسب‌وکارهای ورزشی را پریک[1] و همکاران (۲۰۱۹) اخیراً در حیطهٔ تجارب گردشگری ورزشی در فضاهای باز انجام دادند. این محققان، مواردی مانند افزایش سرمایهٔ فکری، انطباق با ارزش‌های محلی، ورود حامیان مالی، برگزاری دوره‌های علمی، بازاریابی، راهبردهای امنیتی و همچنین برند و اهمیت رویداد را از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر توسعهٔ مشاغل در صنعت گردشگری ورزشی می‌دانند (۲۸). برخی مطالعات توسعهٔ مشاغل نیز در حیطهٔ کارآفرینی ورزشی انجام گرفته است که می‌تواند به‌نوعی جزء این حیطه تلقی شود. از جمله راتن (۲۰۱۹) اعتقاد دارد که بازطراحی سیاست‌های ورزشی با ماهیت کارآفرینی، اختصاص منابع مالی به توسعهٔ صنعت ورزشی و گفتمان آزاد در حوزهٔ کارآفرینی ورزشی می‌تواند دیدگاه کارآفرینی را در جامعه افزایش دهد که این مهم به توسعهٔ مشاغل در ورزش کمک می‌کند (۳۰). آهونن[2] (۲۰۱۹) بیان می‌کند که حمایت دولت از شرکت کارآفرین و کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در زمینهٔ ورزش‌های قهرمانی فنلاند می‌تواند در توسعهٔ کارآفرینی ورزشی تأثیر زیادی داشته باشد (۱۰). نوا[3] (۲۰۱۵) نیز آموزش مهارت‌های کارآفرینی ورزشی و ایجاد یک الگوی شخصیتی از کارآفرینان ورزشی را از مهم‌ترین راهبردهای توسعهٔ مشاغل ورزشی در آینده می‌داند که به‌خصوص در مورد دانشجویان مدیریت ورزشی باید مدنظر قرار گیرد (۲۶). این در حالی است که برومند و همکاران (۱۳۹۰)، بیان می‌کنند که اشتغال فارغ‌التحصیلان این رشته در ایران از وضعیت مناسبی برخوردار نیست (۲،۳). به‌صورت کلی و علاوه‌بر این تحقیقات، مرور ادبیات مدیریت ورزشی نشان می‌دهد که محققان خارجی به برخی از مسائل مرتبط با توسعهٔ مشاغل ورزشی مانند توسعهٔ داوطلبی (۳۱،۲۰،۱۹،۱۴)، رضایت شغلی (۳۲)، مشارکت جنسیت‌های مختلف در ورزش (۱۷) و مدیریت تنوع (۹) پرداخته‌اند. اما بررسی این مطالعات در حیطهٔ ورزش خلأ مهمی را آشکار می‌کند و آن هم این است که غالب مطالعات بر نگرش‌های کسب‌وکار یا کارآفرینی و پیش‌بینی وضعیت بازار از نظر اقتصادی تأکید دارند و با نگرشی محدود، و در یک رشته و حیطهٔ خاص انجام گرفته‌اند. بنابراین به الگوی جامع و فراگیری در این زمینه اشاره نداشته‌اند. به بیانی دیگر، مرور ادبیات تحقیق بیانگر این واقعیت است که در زمینهٔ مشاغل ورزشی و چگونگی توسعهٔ آن مطالعات زیادی انجام نگرفته است و اندک تحقیقات موجود به بررسی وضعیت اشتغال در ورزش و عوامل مؤثر بر آن در آینده پرداخته‌اند. در همین زمینه هایداک و واکر[4] (۲۰۱۷) بیان کرده‌اند که بیشتر مطالعات توسعهٔ مشاغل بر حوزهٔ منابع انسانی ورزش و توسعهٔ داوطلبی متمرکز بوده و کمتر به مطالعهٔ جامع و همه‌جانبهٔ توسعهٔ مشاغل و حرفه‌های موجود در صنعت ورزش پرداخته شده است (۱۹).

در مرور پیشینهٔ تحقیقات داخلی هم هیچ تحقیقی مستقیماً به این موضوع نپرداخته است، ولی در برخی تحقیقات مشابه، نتایج پژوهش فراهانی و بیات (۱۳۸۶) نشان داد که تنها تعداد کمی از دانشجویان تربیت بدنی استان خراسان رضوی، نقش آموزش‌های نظری را در آیندهٔ شغلی خود مؤثر می‌دانند (۶). رمضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۸) نیز با طراحی مسیر شغلی برای ورزش کشتی، بیان می‌کنند که مدیریت مسیر شغلی در کشتی مبتنی بر نوعی مدیریت سیستمی است و می‌توان عوامل زمینهٔ فردی و بستر شغلی را به‌عنوان عوامل پیشایندی مدیریت استعداد و ساختار گذر شغلی را به‌عنوان عوامل فرایندی و مطلوبیت

1 . Perić
2 . Ahonen
3 . Nová
4 . Hayduk, Ted and Walker, Matt

گذر شغلی را به‌عنوان پیامد درنظر گرفت (۵). همچنین نتایج تحقیق قربانی و اسماعیلی (۱۳۹۷) نشان داد در مجموع حدود ۹۶۱ نفر معادل ۰/۴۴ درصد از شاغلان استان خراسان جنوبی در بخش ورزش شاغل هستند و سه مقولهٔ اصلی گرایش جامعه به ورزش، خصوصی‌سازی در ورزش و بهبود فضای کسب‌وکار به‌عنوان عوامل علّی مؤثر بر اشتغال‌زایی در ورزش این استان شناسایی شد. این در حالی است که در اتریش ۳/۲ درصد، بلژیک ۱/۳ درصد، بلغارستان ۱/۶ درصد، فرانسه ۱/۳ درصد و به‌طور میانگین در کشورهای اتحادیهٔ اروپا ۱/۴۹ درصد از شاغلان مربوط به شاغلان بخش ورزش هستند (۱۵). مقایسهٔ این آمار با دیگر کشورها حاکی از وضعیت نامطلوب اشتغال در ورزش ایران است که لزوم برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری درست را در این بخش نمایان می‌سازد. به‌صورت کلی در دنیا، ورزش جایگاهی مناسب و متنوع برای ایجاد اشتغال و فرصت‌های جدید فعالیت‌های اقتصادی پیدا کرده است که با شناخت زمینه‌های کاری در آن می‌توان فرصت‌های جدیدی را به جوانان و جامعه معرفی کرد و از آن برای پیشرفت و توسعهٔ کشور بهره گرفت.

با وجود این پتانسیل در ورزش و با توجه به نرخ بیکاری در کشور، پیش‌بینی می‌شود که در این حوزه چالش‌هایی وجود دارد. مسئلهٔ اصلی در اینجا نبود الگوی علمی در خصوص توسعهٔ مشاغل ورزشی است که موجب سردرگمی در شناخت زمینه‌ها و راهبردهای کلان برای برنامه‌ریزی مناسب در این بخش می‌شود. نبود الگوی بومی و مناسب در توسعهٔ مشاغل ورزشی علاوه‌بر اینکه جامعه را از امتیازات اشتغال‌زایی ورزش محروم می‌سازد، با توجه به خیل عظیم فارغ‌التحصیلان رشتهٔ تربیت بدنی و علوم ورزشی مشکلات عدیده‌ای را به‌وجود خواهد آورد. عدم توسعهٔ اشتغال‌زایی در ورزش به معنی از دست رفتن پتانسیل بسیاری از تحصیل‌کردگان و متخصصان این رشته، اتلاف هزینه‌های آموزشی و پایمال شدن سرمایه‌گذاری انجام‌گرفته برای تربیت نیروی انسانی ماهر است که سبب وارد ساختن خسارت به اقتصاد ملی از یک سو، فراهم نبودن زمینه برای محول کردن نقش‌های اجتماعی به افراد فرهیخته از دیگر سو و در عین حال امکان بروز اعتراض و عکس‌العمل در جامعه به‌سبب آگاهی بیشتر می‌شود (۲،۴،۶). در این زمینه، به‌منظور توسعهٔ اشتغال در بخش ورزش باید عوامل زمینه‌ای و ساختاری مؤثر در توسعهٔ ورزش شناسایی شود و براساس هدف‌هایی که در ابعاد گوناگون اشتغال ورزشی وجود دارد، برای ایجاد ساختارها و زمینه‌های مؤثر در توسعهٔ اشتغال در ورزش برنامه‌ریزی کرد. بنابراین، پژوهش حاضر ضمن توجه و تمرکز بر مسئلهٔ توسعهٔ مشاغل ورزشی، تلاش کرده است تا با نگاهی ملی و جامع به الگوی بومی در جهت توسعهٔ مشاغل ورزشی ایران دست یابد.

روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف تحقیق به‌صورت کیفی و مبتنی بر نظریهٔ برخاسته از داده‌ها[1] است. به‌منظور رسیدن به هدف اصلی تحقیق (تدوین الگوی توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران) با ۲۲ نفر از متخصصان اجرایی و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته به‌عمل آمد. هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۹۰ دقیقه طول کشید. پس از هر مصاحبه، مطالب تایپ شدند و بلافاصله پس از مصاحبه، تحلیل و کدگذاری اولیه به شیوهٔ مقایسهٔ مداوم، انجام گرفت. نمونه‌گیری در این مرحله به‌صورت هدفمند بود و به شکل گلوله‌برفی ادامه یافت که در نهایت با معیار اشباع نظری فرایند مصاحبه و جمع‌آوری داده‌ها اتمام یافت. جدول ۱ ویژگی‌های نمونهٔ پژوهش را نشان می‌دهد.

1 . Grounded Theory

جدول ۱. مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	حوزه فعالیت	تعداد
۱	اعضای هیأت علمی دانشگاه (گرایش مدیریت ورزشی)	۷
۲	مدیران ارشد در وزارت ورزش و جوانان	۲
۳	اعضای کارگروه اشتغال وزارت ورزش و جوانان	۲
۴	دبیر و کارشناس خبره در فدراسیون‌های ورزشی	۲
۵	مدیر عامل و معاون اداری باشگاه‌های ورزشی دولتی و خصوصی	۳
۶	کارشناس خبرهٔ ورزش دانش‌آموزی در معاونت تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش	۱
۷	کارشناس ورزش دانشجویی در ادارهٔ کل تربیت بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱
۸	کارآفرینان ورزشی کشور و مدیران کسب‌وکارهای ورزشی	۳
۹	معاونت توسعهٔ کارآفرینی و اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۱
	جمع	**۲۲**

ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بود. به‌منظور تدوین نظریهٔ داده‌بنیاد، مطابق با الگوی استراس و کوربین (۱۹۹۰)، ضمن تعیین پدیده محوری، کدها و مقولات استخراج‌شده در عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها جایگذاری شد و با کدگذاری انتخابی ارتباط بین این عوامل تعیین شد. همچنین از تکنیک تطابق همگونی داده‌ها[1] به‌منظور افزایش روایی تحقیق کیفی استفاده می‌شود و اصول سه‌گانهٔ این تکنیک شامل مقبولیت،[2] انتقال‌پذیری[3] و تأییدپذیری[4] بررسی شد.

یافته‌ها

به‌منظور تحلیل یافته‌ها و پس از کدگذاری متن تمامی مصاحبه‌ها، در مجموع ۱۴۳۲ کد اولیه (برچسب مفهومی) ایجاد شد. تعداد زیادی از این کدها مشابه بوده و در مصاحبه‌های مختلف تکرار شده بودند، به‌طوری‌که در مرحلهٔ کدگذاری تعداد ۱۱۵ کد مستقل اولیه به‌دست آمد. از این تعداد، ۱۴ کد مربوط به عوامل علی، ۳۵ کد زمینه‌ای، ۱۵ کد مداخله‌گر، ۲۷ کد راهبردها و ۲۴ کد مربوط به پیامدهای توسعهٔ مشاغل ورزشی بود. نکته‌ای که در این کدها بیش از همه مورد تکرار و توجه قرار گرفته، توسعهٔ کیفی و همچنین توسعهٔ کمی مشاغل ورزشی است و در مصاحبه‌ها از ابعاد مختلف هم توسعهٔ کیفی مدنظر مصاحبه‌شوندگان بوده و هم توسعهٔ کمی و هر دو موضوع را برای توسعهٔ مشاغل ورزشی، لازم و ضروری دانسته‌اند و اغلب پیشنهادها و نظرها، حول محور این دو موضوع شکل گرفته است. در نتیجه پدیده محوری مدل، «توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی» درنظر گرفته شد. در ادامه هریک از این عوامل و کدها و مفاهیم استخراج‌شده شرح داده شده است.

شناسایی عوامل عِلّی توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران

شرایط علی، شامل عواملی‌اند که سبب ایجاد، و نیاز به توسعهٔ پدیده محوری می‌شوند. در این زمینه، از بین کدهای مستخرج، ۱۴ کد به‌عنوان شرایطی درنظر گرفته شد که موجب توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی می‌شود و سوق‌دهندهٔ نیروها و تلاش‌ها و گاهی اجبارکننده حرکت در این مسیر است. این کدها در جدول ۲ نمایش داده شده است. همان‌گونه‌که در این جدول قابل مشاهده است، کدهای مربوط در سه مفهوم قرار گرفته‌اند که عبارت‌اند از:

1 .Triangulation
2. Credibility
3. Transferability
4. Dependability

رشد صنعت ورزش، فرصت‌های ایجاد مشاغل، ضعف‌های عملکردی.

جدول۲. کدها، مفاهیم مربوط به عوامل علی توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
عوامل علی	رشد صنعت ورزش	۱.افزایش تنوع محصولات و کالاهای ورزشی	۱۲
		۲. رشد شایان توجه پیشرفت فناوری در ورزش	۱۰
		۳. رشد چشمگیر صنعت ورزش به نسبت سایر صنایع	۱۶
		۴. وجود فرصت‌ها و جاذبه‌های مختلف ایجاد کسب‌وکار و اشتغال در ورزش	۱۵
		۵. کسب‌وکارهای ورزش فرصتی برای ایجاد ثروت و سودآروی	۱۰
		۶. فرصت توسعهٔ تجارت الکترونیک در ورزش	۱۵
	فرصت‌های ایجاد مشاغل	۷. نیاز به برخی مشاغل و تخصص‌ها در ورزش کشور	۱۲
		۸. ارزیابی ورزش به‌عنوان یک صنعت اشتغال‌زا	۱۱
		۹. وجود مشاغل متنوع ورزشی که در کشور کمتر به آن توجه شده است.	۱۰
	ضعف‌های عملکردی	۱۰. افزایش بیکاری در جامعه و خصوصاً دانش‌آموختگان علوم ورزشی	۱۴
		۱۱. سهم نسبتاً کم بخش غیردولتی و خصوصی در ایجاد مشاغل ورزشی	۹
		۱۲. نارضایتی تولیدکنندگان کالاها و لوازم ورزشی از وضعیت کسب‌وکار خود	۸
		۱۳. ضعف عملکردی ورزش به‌دلیل فقدان برخی مشاغل و کسب‌وکارها	۱۲
		۱۴. افزایش مهاجرت قهرمانان ورزشی، متخصصان و دانشجویان نخبهٔ حوزهٔ علوم ورزشی به خارج از کشور	۸

شناسایی عوامل زمینه‌ای توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران

شرایط زمینه‌ای، شامل مجموعه‌ای از متغیرها و مقوله‌های خاصی‌اند که بر پدیده محوری و راهبردهای آن تأثیر می‌گذارند. همان‌گونه‌که در جدول ۳ قابل مشاهده است، تعداد ۳۵ کد برای عوامل زمینه‌ای شناسایی شده که این کدها در هفت مفهوم بسترها و زیرساخت‌های پشتیبان، ضعف در تفکر کارآفرینی و حمایت مدیریتی، نفوذ ناکافی ورزش در جامعه، حمایت اجتماعی، نیروی انسانی متخصص، قصد کارآفرینی و حمایت مالی قرار داده شده است.

جدول۳. کدها، مفاهیم مربوط به عوامل زمینه‌ای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
عوامل زمینه‌ای	بسترها و زیرساخت‌های پشتیبان	۱.توسعهٔ صنعت گردشگری در کشور	۷
		۲. وجود تعداد زیاد و متنوعی از اماکن، رویدادها و سازمان‌های ورزشی در کشور	۹
		۳. امکان ساخت داخل کالاها و محصولات ورزشی وارداتی	۱۴
		۴. تنوع کسب‌وکارها و محیط‌های ورزشی	۱۱

ادامهٔ جدول۳. کدها، مفاهیم مربوط به عوامل زمینه‌ای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
عوامل زمینه ای	ضعف در تفکر کارآفرینی و حمایت مدیریتی	۵.نگرش و تمایل ضعیف مدیران دولتی به توسعهٔ کسب‌وکار ورزشی	۱۳
		۶.غالب بودن فرهنگ کارمندی و زیردستی تا فرهنگ خوداشتغالی و کارآفرینی	۸
		۷.عدم همراهی نهادهای متولی و نظارتی نسبت به راه‌اندازی کسب‌وکارها و مشاغل نوین ورزشی	۱۲
		۸.نبود ورزش در اولویت سران دولت	۸
		۹.آشنا نبودن و کم توجهی مسئولان به جایگاه ورزش به عنوان قابلیتی قوی برای ایجاد اشتغال و کارآفرینی	۹
		۱۰.حمایت ناکافی از تولید داخل کالا و لوازم ورزشی	۱۵
		۱۱. وجود تفکر دولتی در نهادهای عمومی غیردولتی مانند فدراسیون‌ها و هیأت‌های ورزشی	۱۴
	نفوذ ناکافی ورزش در جامعه	۱۲. سهم اندک و ناکافی ورزش در سبد هزینه‌های خانوار	۱۰
		۱۳. شیوع سبک زندگی غیرفعال در کشور	۱۱
		۱۴. میزان نسبتاً کم ورزش در بین مردم	۱۲
		۱۵. سواد جسمانی و ورزشی ضعیف جامعه	۷
	حمایت اجتماعی	۱۶. افزایش تمایل مردم به ورزش و فعالیت بدنی نسبت به گذشته مخصوصاً در بین زنان	۱۱
		۱۷. منزلت اجتماعی مطلوب و مقبولیت کارآفرینی، کار و تلاش به عنوان ارزش در جامعه	۹
		۱۸. میزان تمایل به استقلال‌پذیری جوانان در به‌دست آوردن درآمد	۷
		۱۹. نگرش مثبت به توسعهٔ تربیت بدنی و ورزش	۸
		۲۰. تمایل رسانه‌های گروهی برای ترویج فرهنگ کارآفرینی و اشتغال‌زایی	۸
		۲۱. تمایل و پذیرش جامعه نسبت به مشاغل نو	۱۰
	نیروی انسانی متخصص	۲۲. جمعیت جوان و وجود استعدادهای سرشار در کشور	۱۳
		۲۳. رشد مناسب تعداد نیروی انسانی متخصص و افزایش تعداد دانش‌آموختگان تربیت بدنی و علوم ورزشی	۱۶
		۲۴. وجود گسترده مراکز تربیت نیروی انسانی مورد نیاز در صنعت ورزش	۱۲
		۲۵. رشد کمی و کیفی نیروی انسانی علوم ورزشی	۱۴
		۲۶. برگزاری دوره‌های مختلف مربی‌گری، داوری و دوره‌های تخصصی در حوزه‌های مختلف.	۱۲
	قصد کارآفرینی	۲۷. خصوصیات ورزش و جذب افراد به راه‌اندازی و فعالیت در مشاغل ورزشی	۱۰
		۲۸. تمایل عموم به داشتن شغل ورزشی	۷
		۲۹. تمایل زیاد دانش‌آموختگان علوم ورزشی برای ورود به مشاغل نوین و تخصصی	۱۱
		۳۰. هزینه‌های نسبتاً کمتر راه‌اندازی برخی از کسب‌وکارهای ورزشی به نسبت سایر کسب‌وکارها	۸
		۳۱.تمایل و اقبال بسیار زیاد جوانان، دانشجویان و دانش‌آموختگان به یادگیری مهارت‌ها و دانش اشتغال‌زا و کسب‌وکار محور	۱۲
	حمایت مالی	۳۲.افزایش درآمدهای حاصل از پوشش رسانه‌ای ورزش	۱۰
		۳۳.تمایل شرکت‌های تجاری به سرمایه‌گذاری و حمایت از باشگاه‌های ورزشی	۸
		۳۴.علاقه‌مندی و ورود قهرمانان ورزشی به سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی کسب‌وکارها و مشاغل ورزشی	۷
		۳۵.تمایل دولت به‌منظور حمایت از کسب‌وکارهای ورزشی	۸

شناسایی عوامل مداخله‌گر توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران

شرایط مداخله‌گر، شرایط عامی قلمداد شده‌اند که همراه با عوامل زمینه‌ای، راهبردهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. از بین کدهای مستخرج، ۱۵ کد به‌عنوان عوامل مداخله‌گر شناسایی شد. همان‌گونه‌که در جدول ۴ قابل مشاهده است، کدهای مربوط در سه مفهوم عوامل مداخله‌گر سیاسی، اقتصادی و مدیریتی قرار گرفته‌اند.

جدول۴. کدها، مفاهیم مربوط به عوامل مداخله‌گر توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
عوامل مداخله‌گر	عوامل سیاسی	۱.اثر منفی تحریم‌ها در برگزاری رویدادهای ورزشی، ورود کالاها و تکنولوژی‌های نوین ورزشی	۱۳
		۲. عوامل سیاسی و تأثیر منفی آن در مناسبات ورزشی و برگزاری رویدادهای بین‌المللی	۱۲
		۳. سیاسی شدن ورزش و دخالت‌های سیاسی در مدیریت ورزش و کسب‌وکارها و مشاغل ورزشی	۱۲
		۴. ورود افراد غیرورزشی و غیرمتخصص به ورزش	۱۴
	عوامل اقتصادی	۵.خطرپذیری سرمایه‌گذاری در شرایط اقتصادی فعلی کشور	۱۲
		۶.سختی دسترسی به منابع مالی و دریافت تسهیلات بانکی	۱۱
		۷.تمایل اندک سرمایه‌گذاران خارجی در راستای راه‌اندازی و توسعهٔ کسب‌وکارهای ورزشی	۷
		۸.تمایل به کسب سودهای کوتاه‌مدت در افراد جامعه	۶
		۹.رقابت نابرابر با بخش دولتی (باشگاه‌ها و اماکن ورزشی)	۹
	عوامل مدیریتی	۱۰.در دسترس نبودن اطلاعات اقتصادی مورد نیاز سرمایه‌گذاران در ورزش	۹
		۱۱.ابهام در رویکرد و راهبرد آتی اقتصادی ورزش کشور	۱۱
		۱۲.بی‌علاقگی دولت به خصوصی‌سازی	۱۳
		۱۳.تغییر و تحول زیاد در مدیریت کلان ورزش کشور و عدم ثبات رویه	۱۲
		۱۴.وجود بروکراسی‌ها و در قوانین دست‌وپا گیر در زمینهٔ سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	۹
		۱۵.تعارضات و رقابت نهادها در توسعهٔ مشاغل ورزشی	۷

شناسایی راهبردهای توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران

راهبردها، شامل استراتژی‌هایی است که در واکنش به پدیده محوری و تحت تأثیر شرایط مداخله‌گر و عوامل زمینه‌ای اتخاذ می‌شوند. در این زمینه، همان‌گونه‌که در جدول ۵ قابل مشاهده است، تعداد ۲۷ کد برای راهبردها شناسایی شده که این کدها در شش مفهوم حمایت برنامه‌ای و قانونی، توسعهٔ ساختاری، توسعهٔ دانش، توسعهٔ مالی، توسعهٔ تعاملات، توسعهٔ انگیزش کارآفرینی قرار داده شده است.

جدول ۵. کدها و مفاهیم مربوط به راهبردهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
راهبردها	حمایت برنامه‌ای و قانونی	۱.تدوین برنامهٔ جامع توسعهٔ اشتغال در کشور	۱۵
		۲.قانون‌گذاری و تدوین سیاست‌های جامع در زمینهٔ راه‌اندازی، حفظ و توسعهٔ کسب‌وکارهای ورزشی	۱۳
		۳.آینده‌پژوهشی در راستای شناسایی و اولویت‌بندی راه‌اندازی و توسعهٔ مشاغل	۱۰
		۴.در نظر گرفتن قوانین سخت‌تر برای واردات کالا	۱۴

ادامهٔ جدول ۵. کدها و مفاهیم مربوط به راهبردهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
راهبردها	توسعهٔ ساختاری	۵.تدوین، تصویب و اجرای نظام صنفی متخصصین و شاغلان ورزش	۱۳
		۶.پیگیری، تصویب و اجرای نظام جامع باشگاه‌داری در کشور	۱۰
		۷.تعریف، استانداردسازی و طبقه‌بندی جامع مشاغل ورزشی	۱۵
		۸.تشکیل بانک اطلاعاتی جامع و به‌روز از نیروی انسانی متخصص در بخش‌های مختلف صنعت ورزش کشور	۱۰
		۹.حمایت از تشکیل و تقویت شبکه، مراکز و شرکت‌های حرفه‌ای در کاریابی، جذب و توسعهٔ نیروی انسانی در ورزش	۸
		۱۰.ایجاد یک مرکز با ساختاری رسمی و منسجم و با اهداف مشخص جهت پیگیری توسعهٔ اشتغال در ورزش	۱۳
	توسعهٔ دانش	۱۱.ایجاد تغییرات محتوایی و ساختاری در نظام آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی	۱۲
		۱۲.تجهیز دانشجویان به دانش و مهارت‌های مربوط به راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در ورزش	۱۱
		۱۳.تربیت نیروی انسانی متخصص کارآفرینی و اشتغال در ورزش کشور	۹
		۱۴.طراحی دوره‌های آموزشی و مهارتی، ویژه مشاغل نوین در ورزش	۱۲
		۱۵.ارائهٔ برنامه‌های آموزش کارآفرینی و خوداشتغالی در ورزش به جامعه	۸
		۱۶.توسعهٔ خدمات مشاوره‌ای در زمینهٔ کارآفرینی و راه‌اندازی مشاغل و کسب‌وکارهای ورزشی	۷
	توسعهٔ مالی	۱۷.کاهش هزینه‌های شرکت در فعالیت‌های ورزشی	۸
		۱۸.اجرای دقیق و جامع خصوصی‌سازی در ورزش	۱۳
		۱۹.حمایت کافی از استارت‌آپ‌های ورزشی به‌منظور تجاری‌سازی ایده‌ها و محصولات آنها	۱۱
		۲۰.تقویت و نظام‌مندسازی حمایت‌های مالی و اعتباری دولت	۱۲
	توسعهٔ تعاملات	۲۱.توسعهٔ ارتباط بین گردشگری و ورزش و استفاده از ظرفیت‌های طرفین.	۹
		۲۲.افزایش میزبانی رویدادهای ورزشی بین‌المللی از طریق توسعهٔ روابط بین‌الملل و توسعهٔ زیرساخت‌ها	۱۰
		۲۳.تقویت و توسعهٔ رابطه دانشگاه و صنعت در بخش‌های مختلف ورزش	۸
	توسعهٔ انگیزش و کارآفرینی	۲۴.تدوین سیاست‌های حمایتی روشن و کارامد برای بخش خصوصی و کارآفرینان در ورزش	۱۱
		۲۵.درنظر گرفتن جوایز صادراتی برای صادرکنندگان ورزشی	۱۰
		۲۶.تأمین امنیت فکری و شغلی برای سرمایه‌گذاران و صاحبان و شاغلان	۱۱
		۲۷.تشویق و هدایت ورزشکاران صاحب‌نام و سرمایه به‌سوی سرمایه‌گذاری در ورزش	۷

شناسایی پیامدهای توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران

پیامدها در تحقیق حاضر شامل برخی از مقوله‌ها و نتایج اجرای راهبردها برای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی درنظر گرفته شدند. همان‌گونه‌که در جدول ۶ قابل مشاهده است، تعداد ۲۴ کد به‌عنوان پیامدهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی شناسایی شده است که در پنج مفهوم رشد اقتصادی، پایداری ورزش، ارتقای عملکرد ورزش، نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال، توسعهٔ اجتماعی-

فرهنگی، دسته‌بندی شدند.

جدول۶. کدها و مفاهیم مربوط به پیامدهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی در ایران

مقوله کلی	مفهوم	کد	فراوانی تکرار
پیامدها	رشد اقتصادی	۱.پویایی و رونق سایر بخش‌های مرتبط با ورزش	۷
		۲.تولید ثروت	۱۰
		۳.افزایش تولید ناخالص ملی	۱۲
		۴.کاهش هزینه‌های بهداشتی و درمانی	۱۱
		۵.افزایش تولید داخل	۱۳
		۶.کاهش بیکاری	۱۷
	پایداری ورزش	۷.ثبات و پایداری مشاغل ورزشی	۱۱
		۸.توسعهٔ اقتصاد مقاومتی	۹
		۹.کمک به توسعهٔ پایدار	۱۲
		۱۰.رشد بخش خصوصی	۱۲
	ارتقای عملکرد ورزش	۱۱.ایجاد تنوع در مشاغل ورزشی	۱۱
		۱۲.افزایش کمی و کیفی زیرساخت‌های ورزشی	۱۲
		۱۳.توسعهٔ برند ورزش کشور	۱۳
		۱۴.ارتقای عملکرد ورزش کشور	۱۴
		۱۵.تقویت رقابت‌پذیری ورزش کشور	۱۴
		۱۶.گرایش بیشتر مردم به ورزش	۱۰
	نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال	۱۷.ترویج فرهنگ و سبک زندگی فعال	۱۰
		۱۸.افزایش سواد جسمانی و ورزشی در جامعه	۹
		۱۹.افزایش سطح دانش و تخصص‌گرایی در ورزش	۱۲
		۲۰.کاهش جرائم و رفتار پرخطر در جامعه	۷
	رشد اجتماعی- فرهنگی	۲۱.افزایش رفاه عمومی جامعه	۹
		۲۲.افزایش پویایی در جامعه	۸
		۲۳.توسعهٔ سلامت روانی و نشاط در جامعه	۹
		۲۴.افزایش تندرستی مردم	۱۱

الگوی نهایی و مفهومی توسعهٔ مشاغل ورزشی در شکل ۱ نمایش داده شده است. همان‌گونه‌که در این نمودار نمایش داده شده است، عوامل علی زمینه‌ها و به‌نوعی ضرورت پدیده محوری را که توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی است، گوشزد می‌کند. راهبردها نیز با توجه به عوامل مداخله‌گر (عام) و زمینه‌ای (خاص)، موجب توسعهٔ این مشاغل می‌شوند که در نتیجه به پیامدهای مثبتی ختم می‌شود.

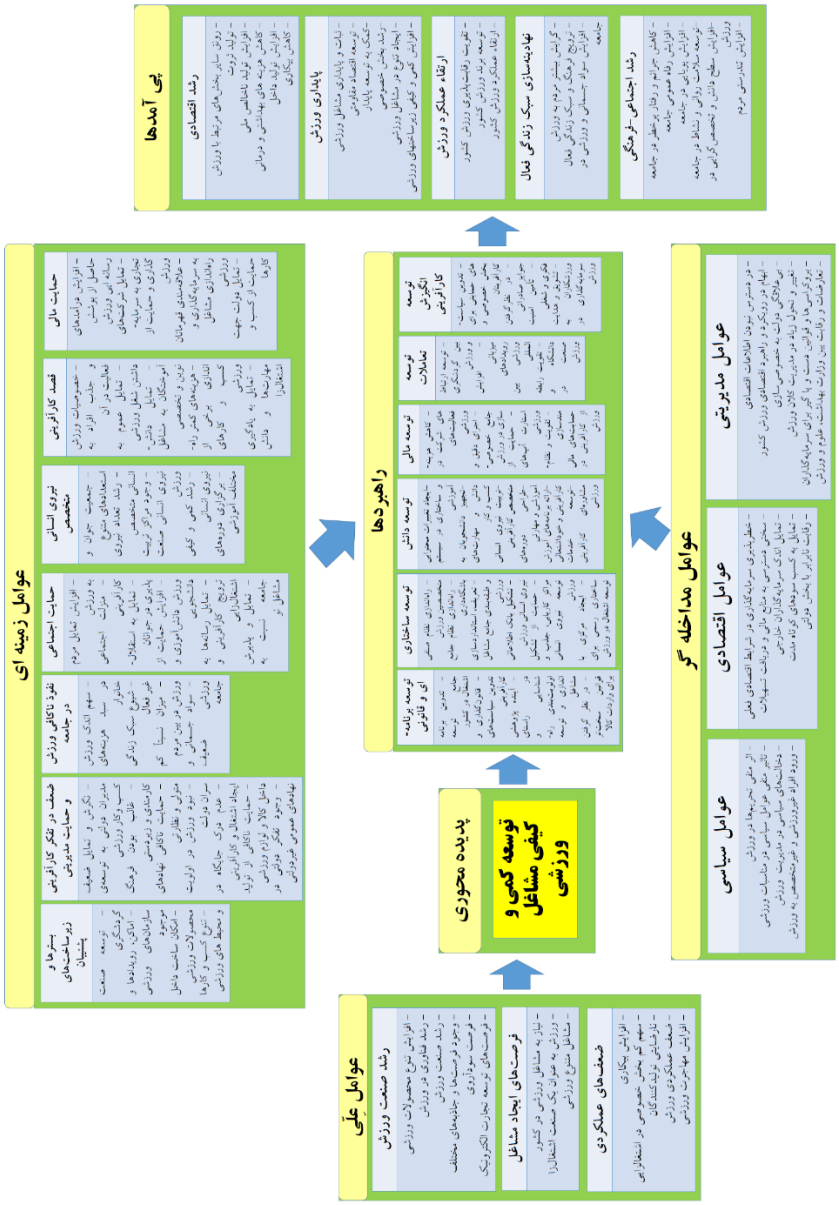

شکل ۱: الگوی توسعه مشاغل ورزشی در ایران

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به ضرورت شناخت عوامل زمینه‌ای و ساختاری مؤثر در توسعهٔ ورزش و ایجاد ساختارها و زمینه‌های مؤثر در توسعهٔ اشتغال در ورزش، در پژوهش حاضر با نگاهی ملی و جامع و در یک رویکرد کیفی، به ارائهٔ یک الگوی بومی در جهت توسعهٔ مشاغل ورزشی ایران مبادرت شد. یافته‌های حاصل در قالب الگوی استراس و کوربین و با درنظر گرفتن پدیده محوری (توسعهٔ مشاغل ورزشی)، در پنج عامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها ارائه شد که در ادامه به‌صورت کلی به بحث در مورد آنها پرداخته شده است.

اولین بعد مدل، عوامل علی است. این عوامل شامل شرایطی است که موجب ضرورت توجه به توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی می‌شود و سوق‌دهندهٔ نیروها و تلاش‌ها و گاهی اجبارکنندهٔ حرکت در این مسیر است. در این زمینه ۱۴ کد شناسایی شد و این کدها در سه مفهوم رشد مثبت و اقبال به صنعت ورزش، پتانسیل‌ها و فرصت‌های ایجاد مشاغل، ضعف‌های عملکردی قرار داده

شد. رشد و اقبال به صنعت ورزش از عوامل و شرایطی است که لزوم توجه به توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل را فراهم می‌کند. در این خصوص امروزه با توسعهٔ کمی و کیفی محصولات و کالاهای ورزشی مواجهیم و فناوری‌های ورزشی رشد روزافزونی دارد و فرصت‌های شغلی و کسب‌وکارهای متنوعی در این صنعت وجود دارد که در ایران نیز برخی از این کسب‌وکارها و مشاغل بکر باقی مانده است. راتن و تاج‌الدین (۲۰۱۹) نیز همسو با این یافته بیان می‌کنند که به‌دلیل تنوع روزافزون محصولات ورزشی و اشتراکات ورزش با دیگر حوزه‌ها، تمایلات برای اشتغال در ورزش بیشتر می‌شود. در این زمینه، محققان معتقدند صنعت ورزش به‌گونه‌ای پیش می‌رود که به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و دارای سریع‌ترین رشد در بین صنایع شناخته شده است (پلانکت[1] ۲۰۱۳). آورسا و همکاران (۲۰۱۵) نیز وجود فناوری‌های جدید در ورزش را از دیگر دلایل گرایش صنعت به ورزش می‌داند که سبب ایجاد اشتغال در ورزش می‌شود. مطالعات نیز نشان داده است که از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴، صنعت ورزش در دنیا هر ساله به‌طور متوسط ۷ درصد رشد داشته که این مقدار رشد از متوسط نرخ رشد اقتصادی در بسیاری از کشورها بالاتر است (کرنی[2] ۲۰۱۴). علاوه‌بر این، وجود ضعف‌های فنی و عملکردی در رشته‌های ورزشی در سطح خرد و در عملکردهای کلی ورزش کشور از جمله شرایطی است که یکی از عمده دلایل آن را می‌توان در نیروی انسانی جست‌وجو کرد. به‌طور مثال تجاری و خدایاری (۱۳۸۵) و برومند و همکاران (۱۳۹۲) جوانان در جست‌وجوی کار و فارغ‌التحصیلان بیکار در رشتهٔ تربیت بدنی را از شایع‌ترین دلایل نیاز به توسعهٔ اشتغال در ورزش می‌دانند که به‌نوعی از ضعف‌های عملکردی و افزایش بیکاری است. کشکر و سلیمانی (۱۳۹۱) نیز در مطالعهٔ خود رابطهٔ خصوصی‌سازی با توسعهٔ اشتغال در ورزش همگانی را مستقیم ارزیابی کردند که همراستا با این بخش تحقیق، نشان می‌دهد سهم کم بخش خصوصی در ورزش سبب کاهش اشتغال‌زایی ورزش شده است.

در تدوین الگوی مناسب، می‌بایست زمینه‌هایی را که در آن مداخلات و برنامه‌ها اجرا می‌شود نیز مطالعه کرد. این زمینه‌ها می‌توانند در محیط تخصصی یا عمومی قرار داشته باشند. در این زمینه و به‌منظور تدوین الگوی توسعهٔ مشاغل ورزشی، به مطالعهٔ عوامل زمینه‌ای پرداخته شد و تعداد ۳۵ کد برای این عامل شناخته شد که در هفت مفهوم بسترها و زیرساخت‌های پشتیبان، ضعف در تفکر کارآفرینی و حمایت مدیریتی، نفوذ ناکافی ورزش در جامعه، حمایت اجتماعی، نیروی انسانی متخصص، قصد کارآفرینی و حمایت مالی طبقه‌بندی شد. برخی از این عوامل زمینه‌ای، پشتیبان توسعه و راه‌اندازی مشاغل هستند. همانند بسترها و زیرساخت‌های پشتیبان، حمایت اجتماعی، نیروی انسانی متخصص و باانگیزه، قصد کارآفرینی و تا اندازه‌ای حمایت مالی موجود. در این زمینه مطالعات پیشین نیز به تأثیر برخی از این عوامل در اشتغال‌زایی مانند رسانه و گردشگری (۲۹)، حمایت مالی (۲۸، ۱۰)، تنوع کسب‌وکارهای ورزشی (۹) و نگرش به کارآفرینی (۲۶) اشاره کرده‌اند. همچنین به شکلی خاص‌تر می‌توان به تنوع اماکن و زیرساخت‌های موجود ورزشی کشور، منزلت اجتماعی مطلوب و مقبولیت کارآفرینی، کار و تلاش به‌عنوان ارزش در جامعه، جمعیت جوان و وجود استعدادهای سرشار در کشور، رشد مناسب تعداد نیروی انسانی متخصص و افزایش تعداد دانش‌آموختگان تربیت بدنی و علوم ورزشی و... اشاره کرد. بنابراین توجه به این موارد در تدوین راهبردها و برنامه‌ها و مداخلات توسعه و ایجاد مشاغل ورزشی بسیار حیاتی است. از سوی دیگر، برخی از عوامل زمینه‌ای به‌عنوان مانع و مشکلی است که می‌بایست به آن توجه کرد. در این

1. Plunkett

2. Kerni

خصوص می‌توان به ضعف در تفکر و برداشت کارآفرینی، حمایت از اشتغال‌زایی، توسعهٔ مشاغل در بین مدیران و همچنین نفوذ ناکافی ورزش در جامعه اشاره کرد. این موضوع بیانگر لزوم توجه به تغییر و توسعهٔ نگرش مدیران به اشتغال‌زایی و همچنین تغییر نگرش مردم نسبت به ضرورت و اهمیت ورزش و تلاش در راستای افزایش میزان مشارکت در ورزش است.

علاوه‌بر عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر نیز در تدوین راهبردها و مداخلات توسعهٔ مشاغل ورزشی نقش عمده‌ای دارد. این عوامل به نسبت عوامل زمینه‌ای کلان‌تر بوده و شامل عوامل مداخله‌گر سیاسی، اقتصادی و مدیریتی است. راتن (۲۰۱۹)، هالت (۲۰۰۷)، کیم (۲۰۲۰)، مینتن (۲۰۰۷) و مک‌نمار و همکاران (۲۰۱۳) برخی از مهم‌ترین تحقیقاتی هستند که هم‌استا با این تحقیق، به این عوامل اشاره کرده‌اند (۲۹، ۲۵، ۲۴، ۲۲، ۱۸). یکی از اصلی‌ترین مسائلی که از گذشته تا به امروز به‌عنوان یک مسئله در ورزش کشور وجود داشته است، دخالت سیاسیون در ورزش و همچنین رابطه‌گرایی و تلاش جهت حضور افراد مرتبط با جناح‌های سیاسی خاص بدون داشتن شایستگی لازم در عرصه‌های مختلف مدیریتی سازمان‌های مختلف ورزشی کشور است. تعارضات سیاسی و ستیزه‌جویی‌های برخی از کشورهای منطقه نیز بر مسائل حوزهٔ بین‌الملل ورزش کشور می‌افزاید. نکتهٔ دیگر، عوامل اقتصادی است که در سال‌های اخیر، بخش‌های مختلف اقتصادی کشور از جمله ورزش را تحت‌الشعاع خود قرار داده و ریسک فعالیت‌های اقتصادی را بالا برده است. در نتیجه این موضوع سبب شده است تا از یک سو سرمایه‌گذاران علاقهٔ کمتری برای سرمایه‌گذاری در ورزش داشته باشند و از سوی دیگر، هزینه‌های تمام‌شدهٔ ورزش و تولید کالا، لوازم و خدمات ورزشی افزایش یابد و در نتیجه استقبال کمتری از سوی بخش تقاضا انجام گیرد. همچنین عدم حمایت قانونی، برنامه‌ای و تسهیلاتی دولت بر این موضوع و چالش‌های آن می‌افزاید و در نهایت در توسعهٔ مشاغل ورزشی مداخلات عمده‌ای را ایجاد می‌کند.

در راستای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی، تعداد ۲۷ راهبرد تدوین شده که این راهبردها در قالب شش مفهوم حمایت برنامه‌ای و قانونی، توسعهٔ ساختاری، توسعهٔ دانش، توسعهٔ مالی، توسعهٔ تعاملات، توسعهٔ انگیزش کارآفرینی قرار داده شده است. یکی از عمده‌ترین خلأهایی که از دیرباز در زمینهٔ اشتغال در کشور وجود داشته است، عدم برخورداری از برنامهٔ جامع و روشن به‌منظور اشتغال و ایجاد کسب‌وکارهای ورزشی و همچنین سازوکارهای حمایت از آن بوده است. همراستا با این یافته، هایداک و واکر (۲۰۱۷) نیز اجرای برنامهٔ جامع و فراگیر را راهبرد اصلی توسعهٔ مشاغل در ورزش می‌دانند. قوانین و مقررات حمایتی نیز در این زمینه تدوین نشده است. در نتیجه تدوین برنامهٔ توسعهٔ اشتغال و همچنین تدوین قوانین حمایتی می‌تواند کارآفرینان و سرمایه‌گذاران را دلگرم کرده و برای ایجاد مشاغل ورزشی مشتاق کند. از نگاه ساختاری نیز، تعیین جایگاه سازمانی مشخص و منسجم به‌منظور پیگیری امور اشتغال در ورزش، تعریف، استانداردسازی و طبقه‌بندی جامع مشاغل ورزشی، و همچنین تشکیل بانک اطلاعاتی جامع و به‌روز از نیروی انسانی متخصص در بخش‌های مختلف صنعت ورزش کشور در توسعهٔ مشاغل ورزشی نقش عمده‌ای دارد. راتن (۲۰۱۹) نیز بازطراحی ساختاری براساس نگرش کارآفرینانه را از مهم‌ترین راهبردها می‌داند (۲۹). نکتهٔ دیگر، تدوین، تصویب و اجرای نظام صنفی متخصصان و شاغلان ورزش و پیگیری، تصویب و اجرای نظام جامع باشگاه‌داری در کشور است که هر دو این بخش از یک سو به رسمی‌سازی و حمایت از مشاغل ورزشی منجر می‌شود و از سوی دیگر مدیریت و توسعهٔ باشگاه‌های ورزشی را تسهیل می‌کند. آهونن (۲۰۱۹) نیز این یافتهٔ تحقیق را به‌عنوان یک راهبرد در توسعهٔ مشاغل

ورزشی می‌داند (۱۰). افزایش مهارت‌ها و قابلیت‌های کاربردی دانشجویان و سایر نیروی انسانی حوزهٔ ورزش در توسعهٔ توان اشتغال‌زایی و ایجاد مشاغل ورزشی نقش بسزایی دارد. تحقیقات نوا (۲۰۱۵)، پاتاتاس و همکاران (۲۰۲۰) و گارسیافرناندز و همکاران (۲۰۱۸) نیز بر آموزش و تربیت نیروی انسانی تأکید داشتند (۲۷،۲۶،۱۶). همچنین توسعهٔ تعاملات داخلی و خارجی می‌تواند در ایجاد فرصت‌های شغلی نقش مؤثری داشته باشد. در این زمینه، افزایش تعامل و ارتباط بین وزارت گردشگری و وزارت ورزش و سایر نهادهای ورزشی و همچنین افزایش توان ارتباطات بین‌المللی ورزش کشور جهت میزبانی رویدادهای ورزشی نیز از دیگر عوامل اثرگذار در ایجاد و توسعهٔ مشاغل ورزشی است.

پس از شناسایی عوامل علی، زمینه‌ها، عوامل مداخله‌گر و راهبردها، پیامدهای توسعهٔ کمی و کیفی اشتغال در ورزش بررسی و استخراج شده است. در این زمینه تعداد ۲۴ راهبرد شناسایی شده که در پنج مفهوم رشد اقتصادی، پایداری ورزش، ارتقای عملکرد ورزش، نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال، توسعهٔ اجتماعی-فرهنگی، دسته‌بندی شده‌اند. یکی از مهم‌ترین پیامدهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی، کاهش بیکاری است که می‌تواند تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم دیگری را در پی داشته باشد. فراهانی و همکاران (۱۳۹۸)، هنری و مهدی‌زاده (۲۰۱۰)، راتن و تاج‌الدین (۲۰۱۹)، هالت (۲۰۰۷) و کیم (۲۰۲۰) برخی از مطالعات همسو با این بخش تحقیق بودند (۲۹،۲۲،۱۸،۸،۷). رشد اقتصادی و بهبود شاخص‌های مختلف اقتصادی در ورزش و در سطح کلان کشور و همچنین کمک به ثبات و پایداری ورزش از جمله دیگر پیامدهای توسعهٔ مشاغل ورزشی است. نکتهٔ دیگر، توسعهٔ اجتماعی و بهبود رفاه و سطح کیفیت زندگی است. علاوه‌بر موارد مذکور، ایجاد تنوع در مشاغل ورزشی، تقویت رقابت‌پذیری ورزش کشور، توسعهٔ برند ورزش، افزایش کمی و کیفی زیرساخت‌های ورزشی و همچنین ارتقای عملکرد ورزش کشور از مهم‌ترین تأثیرات توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی بر ورزش است.

به‌صورت کلی در تحقیقات قبلی راهبرهای توسعه یا عوامل مؤثر بر توسعهٔ مشاغل و کسب‌وکارهای ورزشی انگشت‌شمار و محدود به یک رشته، منطقه یا حوزهٔ خاص بود و خلأ وجود مدلی جامع و ملی، با بررسی همه‌جانبه در مورد توسعهٔ مشاغل ورزشی مشهود بود. در این تحقیق، پس از شناسایی عوامل مختلف دخیل و مؤثر در پدیده محوری، یک الگوی ملی و بومی از توسعهٔ مشاغل ورزشی در ایران را ارائه داد. در این مدل عوامل علی بر پدیده محوری که توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی است، اثر می‌گذارد و راهبردهای توسعهٔ کمی و کیفی مشاغل ورزشی با لحاظ عوامل مداخله‌گر و زمینه‌های موجود، پیامدهای مثبتی را برای توسعهٔ مشاغل ورزشی به‌همراه خواهد داشت. نتایج این تحقیق می‌تواند به‌عنوان الگویی برای اقدامات و برنامه‌های توسعهٔ مشاغل ورزشی مورد استفادهٔ سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، کارشناسان و مدیران ورزشی قرار گیرد. تدوین الگوی توسعه و عوامل مؤثر بر آن در بخش‌های مختلف ورزش مانند ورزش همگانی، ورزش تربیتی، ورزش قهرمانی و در رشته‌های مختلف ورزشی و همچنین در هریک از مشاغل ورزشی، می‌تواند از پیشنهادهای این تحقیق برای مطالعات آینده باشد.

تشکر و قدردانی

این طرح مستخرج از طرح پژوهشی مصوب پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی است و نویسندگان بر خود واجب می‌دانند از حمایت‌های این پژوهشگاه و از همهٔ افرادی که در فرایند پژوهش همکاری داشته‌اند، کمال تشکر و قدردانی را به‌عمل آورند.

منابع و مآخذ

۱.امین آقایی، مهرناز. (۱۳۸۷). «بررسی عوامل مؤثر بر میزان اشتغال‌زایی بنگاه‌های اقتصادی کوچک در ایران»، فصلنامهٔ علوم اجتماعی، ش ۴۱، ص ۱۲۴- ۸۷.

۲.برومند، محمدرضا. (۱۳۹۰). طراحی الگوی استراتژیک اشتغال فارغ‌التحصیلان رشتهٔ تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران، رسالهٔ دکتری، دانشکدهٔ تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه گیلان.

۳.برومند، محمدرضا؛ همتی‌نژاد، مهرعلی؛ رمضانی‌نژاد، رحیم؛ رضوی، سید محمدحسین؛ ملک اخلاق، اسماعیل (۱۳۹۲). «تحلیل وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان رشتهٔ تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران و تعیین جایگاه آنان براساس ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک (SPACEM)»، دوفصلنامهٔ مدیریت و توسعهٔ ورزش، ش ۲، ص ۱۹-۱.

۴.تجاری، فرشاد؛ خدایاری، عباس. (۱۳۸۵). «مطالعهٔ کارآفرینی در ورزش: تحلیل مقدماتی مقیاس اندازه‌گیری کارآفرینی در ورزش (ERI)»، پژوهش در علوم ورزشی، ش ۱۰، ص ۸۸-۷۳.

۵.رمضانی‌نژاد، رحیم؛ اشکانی، علی؛ گوهر رستمی، حمیدرضا. (۱۳۹۸). «طراحی الگوی مسیر ورزشی و گذر شغلی در کشتی‌گیران حرفه‌ای»، فصلنامهٔ علمی - پژوهشی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، ۷(۴)، ص ۲۱-۳۶.

۶.فراهانی، ابوالفضل؛ بیات، فاطمه. (۱۳۸۶). «انتظارات شغلی دانشجویان تربیت بدنی از اشتغال و آیندهٔ شغلی آنان در استان خراسان رضوی»، نشریهٔ رویش، سال پنجم، ش ۱۹، ص ۴۰-۳۳.

۷.فراهانی، ابوالفضل؛ صفری‌نژاد، مهری؛ فراهانی، زهرا (۱۳۹۸). «تحلیل عوامل بازدارنده رفتاری و انسانی در اشتغال و کارآفرینی ورزش ایران»، مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش، دورهٔ ششم، ش۱، ص ۱۱-۲۱.

۸.مندعلی‌زاده، زینب؛ هنری، حبیب (۱۳۹۰). «بررسی عوامل اثرگذار بر کارآفرینی در ورزش؛ به‌عنوان حوزه‌ای میان‌رشته‌ای»، فصلنامهٔ مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۲ (۲)، ص ۱۱۳-۱۳۶.

9.Adair, D., Taylor, T., & Darcy, S. (2010). Managing ethno cultural and racial diversity in sport: Obstacles and opportunities. Sport Management Review.

10.Ahonen A. Entrepreneurial growth in elite team sport SME’s in Finland. Journal of Entrepreneurship and Public Policy. 2019 Jun 14.

11.Arzu Safak Uyar, Nevin Deniz. (2012), The Perceptions of Entrepreneurs on the Strategic Role of Human Resource Management Original Research ArticleProcedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 58, 12 October 2012, Pages 914-923.

12.ATKearney (2014). Winning in the business of sport, retrieved from https://www.presseportal.de/download/document/302361winninginthebusinessofsports.pdf in 2020.

13.Aversa, P., Furnari, S., & Hae fliger, S. (2015). Business model configurations and performance: A qualitative comparative analysis in Formula One racing, 2005–2013. Industrial and Corporate Change, 24, 655–676.

14.Engelberg, T., Skinner, J., & Zakus, D. (2014). What does commitment mean to volunteers in youth sport organizations? Sport in Society, 17(1), 52-67.

15.Eurostat (2017). Employment in sport. http://ec.europa.eu/eurostat/ statisticsexplained/ index.php/Employment_in_sport.

16.García-Fernández, J., Gálvez-Ruiz, P., Vélez-Colon, L., Ortega-Gutiérrez, J., & Fernández-

Gavira, J. (2018). Exploring fitness centre consumer loyalty: Diff erences of non-profit and low-cost business models in Spain. Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 31, 1042–1058.

17.Hanlon, C., Morris, T., & Nabbs, S. (2014). Program providers' perspective: Recruitment and retention strategies for women in physical activity programs. Sport Management Review, 17(2), 133-144.

18.Holt, M. (2007). The ownership and control of elite club competition in European football. Soccer and society, 8 (1): 50-67.

19.Hutchinson M. D. (2008). Early career development in the sport industry: factors affecting employment. In partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science, Texas A&M University.

20.Kim, M., Chelladurai, P., & Trail, G.T. (2007). A model of volunteer retention in youth sport. Journal of Sport Management, 21(2), 151–171. doi:10.1123/jsm.21.2.151.

21.Kim, M., Trail, G.T., Lim, J., & Kim, Y.K. (2009). The role of psychological contract in intention to continue volunteering. Journal of Sport Management, 23(5), 549–573. doi:10.1123/jsm.23.5.549.

22.Kim, S. (2020). Assessing economic and fiscal impacts of sports complex in a small US county. Tourism Economics, 1354816619897151.

23.Mahony, d.f., Howard, d.r (2001). Sport Business in the Next Decade: A General Overview of Expected Trends. Journal of Sport Management, 2001,15, 275-296.

24.McNamara, P., Peck, S. I., & Sasson, A. (2013). Competing business models, value creation and appropriation in English football. Long Range Planning, 46, 475–487

25.Minten S.R. (2007). Graduate Employability in the Sport and Recreation Industry: An analysis of the transition from Higher Education to the workplace. PhD. Thesis, the Management School, University of Sheffield.

26.Nová J. (2015). Developing the entrepreneurial competencies of sport management students. Procedia-Social and behavioral sciences. Feb 12; 174:3916-24.

27.Patatas JM, De Bosscher V, Derom I, De Rycke J. (2020). Managing parasport: An investigation of sport policy factors and stakeholders influencing para-athletes' career pathways. Sport Management Review. https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.12.004

28.Perić, M., Vitezić, V., & Badurina, J. Đ. (2019). Business models for active outdoor sport event tourism experiences. Tourism Management Perspectives, 32, 100561.

29.Ratten V, Tajeddini K. (2019). Entrepreneurship and sport business research: synthesis and lessons: introduction to the special journal issue. International Journal of Sport Management and Marketing. 19 (1/2):1-7.

30.Ratten V. (2019). Understanding the emergence of sport entrepreneurship: policy considerations and agenda setting. Journal of Entrepreneurship and Public Policy. 8(1):1-4.

31.Sakires, J., Doherty, A., & Misener, K. (2009). Role ambiguity in voluntary sport organizations. Journal of Sport Management, 23(5), 615–643. doi:10.1123/jsm.23.5.615.

32.Taylor, T., Doherty, A., & McGraw, P. (2008). Managing people in sport organizations: A strategic human resource management perspective. Routledge.
33.Yeh, C. M., & Taylor, T. (2008). Issues of governance in sport organizations: A question of board size, structure and roles. World Leisure Journal, 50(1), 33-45.

A Model for Development of Sport Careers in Iran

Mohammad[1]Hossein Ghorbani[*] - Hamid Reza Safari Jafarloo[2]

1.Assisstant Professor, Sport Sciences Research Institute, Tehran, Iran
2.Assisstant Professor, Jahrom University, Sport Sciences Department, Jahrom, Iran
(Received: 2020/04/24;Accepted: 2020/08/24)

Abstract

The aim of the present study was to develop a model for the development of sport careers in Iran. This study was qualitative that was conducted using the grounded theory. The population consisted of all the elites who had some knowledge, experience and clear background in entrepreneurship and sport careers and 22 subjects were selected using theoretical and snowball sampling methods. Data were collected by semi-constructed interviews that continued until theoretical saturation. For data analysis, six concepts of causal conditions, phenomenon, intervening conditions, context conditions, strategies and consequences were used in the framework of Strauss and Corbin (1990) coding model. In the final model which was formed based on data coding and analysis, causal factors (growth of sport industry, opportunities to create careers, and performance weaknesses) attract attention to the central phenomenon that is the quantitative and qualitative development of sport careers. Given the intervention factors (political, economic, managerial) and existing contexts (supportive contexts and infrastructures, weakness in entrepreneurial thinking and managerial support, insufficient influence of sports in society, social support, skilled manpower, entrepreneurial intent and financial support), the strategies of quantitative and qualitative development of sport careers (program and legal support, structural development, knowledge development, financial development, interaction development, entrepreneurial motivation development) will have positive consequences (economic growth, sport sustainability, promotion of sport performance, institutionalization of active lifestyle, sociocultural development) for Iran sport industry. The model developed in this study can be used by policymakers, planners, experts and sport managers as a base for plans to develop sport careers and employment.

Keywords

Employment, sport business, sport careers, sport industry.

[*] Corresponding Author: Email: ghorbani.moho@gmail.com Tel: +989128118984